

Araştırma Makalesi/Research Article

CAM TAVAN KAVRAMI ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ¹

Müslüme AKYÜZ²
Furkan SEZER³
Nezahat OKUŞLUK⁴
Sena İPEK⁵

Geliş Tarihi: 21/09/2025

Kabul Tarihi: 09/12/2025

ÖZET

Bu çalışmada, cam tavan kavramına ilişkin son 25 yılda gerçekleştirilen bilimsel üretimin bibliyometrik analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, “glass ceiling” anahtar kelimesiyle 2000–2024 yılları arasında Web of Science veri tabanında yayımlanan toplam 1783 çalışma analize dahil edilmiştir. Bibliyometrik analiz, en üretken yazarlar, ülkeler, iş birliği ağları, atıf performansları ve en çok alıntı yapılan eserler gibi göstergeler üzerinden değerlendirme yapılmasına olanak tanıyan bir yöntemdir. Analiz sürecinde VOSviewer yazılımı kullanılarak içerik çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, cam tavan sendromuna yönelik araştırmaların özellikle 2000’li yıllardan itibaren belirgin bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Konunun disiplinler arası bir karakter taşıdığı ve en fazla katkının ABD, İngiltere ve Avustralya gibi ülkelere geldiği saptanmıştır. Yönetim, kadın çalışmaları ve ekonomi disiplinlerinin öne çıktığı görülmektedir; en sık tekrarlanan kavramların ise “cam tavan, cinsiyet, kadın, liderlik ve ayrımcılık” olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, iş birliği ağlarının güçlü akademik ortaklıklar üzerine kurulu olduğu ve uluslararası araştırma topluluklarının giderek genişleyen bir etkileşim alanı oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, cam tavan olgusunun hem akademik hem de pratik düzeyde artan önemini ortaya koyarken, aynı zamanda araştırma alanının küresel ölçekte giderek genişleyen ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu da göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cam Tavan, Cam Tavan Sendromu, Bibliyometrik Analiz, VoSViewer

¹ Bu çalışma, 33. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’nde sunulmuş ve özet bildiriler kitabında yayımlanmıştır.

² Doç. Dr. Malatya Turgut Özal Üniversitesi, muslume.akyuz@ozal.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0922-6191

³ Malatya Turgut Özal Üniversitesi, furki.sezer@ozal.edu.tr, ORCID: 0009-0009-3660-5742

⁴ Malatya Turgut Özal Üniversitesi, nezahat.ok44@gmail.com, ORCID: 0009-0009-3895-1462

⁵ Malatya Turgut Özal Üniversitesi, ipeksena225@gmail.com, ORCID: 0009-0006-5077-0160

Atıf: Akyüz, M., Sezer, F., Okuşluk N. & İpek, S. (2025). Cam Tavan Kavramı Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(2), 141-156.

A Bibliometric Analysis on the Concept of the Glass Ceiling

ABSTRACT

In this study, a bibliometric analysis of the scientific output on the concept of the glass ceiling over the last 25 years was conducted. Accordingly, a total of 1,783 studies published between 2000 and 2024 in the Web of Science database with the keyword “glass ceiling” were included in the analysis. Bibliometric analysis is a method that enables evaluations based on indicators such as the most productive authors, countries, collaboration networks, citation performance, and the most frequently cited works. During the analysis process, content mapping was carried out using the VOSviewer software. The findings reveal that research on the glass ceiling syndrome has shown a significant increase, particularly since the 2000s. It was determined that the subject has an interdisciplinary character and that the United States, the United Kingdom, and Australia have made the most substantial contributions. The most intensive studies were conducted in the fields of management, women’s studies, and economics, while the most frequently repeated concepts were identified as “glass ceiling, gender, women, leadership, and discrimination.” Furthermore, the collaboration networks indicate that strong academic partnerships exist among countries and authors, demonstrating the expansion of international research communities. These results highlight not only the growing importance of the glass ceiling phenomenon at both the academic and practical levels but also show that the research area has evolved into an increasingly global and multidimensional field.

Keywords: Glass Ceiling, Glass Ceiling Syndrome, Bibliometric Analysis, VOSviewer

GİRİŞ

Kadınlar, küresel iş gücünün yaklaşık %47'sini oluşturmalarına karşın, üst düzey yönetim kademelerindeki temsil oranları %20'nin altında kalmaktadır (Catalyst, 2023). Bu tablo, toplumsal, kültürel ve örgütsel düzeylerde iç içe geçmiş yapısal eşitsizliklerin varlığını göstermektedir. Toplumsal yapının farklı katmanlarında kadınların aleyhine işleyen bu ayrımcılık, gündelik yaşamdan çalışma hayatına kadar pek çok alanda somut biçimde gözlemlenmektedir (Savcı, 2000). Nitekim iş dünyasında erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek gelir elde ettiği, kariyer basamaklarını daha hızlı tırmandığı, yüksek maaşlı ve prestijli pozisyonlara daha kolay erişim sağlayabildiği ve bu konumlarda daha uzun süre kalabildiği bulgularla ortaya konmaktadır (Blau ve Kahn, 2017). Cam tavan kavramı, “kadınların ve azınlık gruplarının örgütlerde belirli bir düzeyin ötesine yükselmelerini engelleyen görünmez, resmi olmayan ve yapısal bariyerleri” ifade etmektedir. Bu engeller genellikle açık bir biçimde dile getirilmemekte, ancak terfi süreçlerinde, liderlik pozisyonlarına erişimde ve karar alma mekanizmalarına katılımı belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Kavram, özellikle üst düzey yönetim kademelerinde kadınların temsil oranlarının düşüklüğünü açıklamak için kullanılan metaforik bir olgudur (Morrison, White ve Van Velsor, 1987). Bu sendrom, kadınların özellikle üst düzey yönetim ve karar alma süreçlerinden dışlanmalarına yol açan, bilinçli ve bilinçsiz bir dizi engelin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan yapısal bir olgudur (Ridgeway, 2001; Eagly ve Carli, 2007). Konuya ilişkin mevcut çalışmalar, ağırlıklı olarak kadınların liderlik pozisyonlarına yükselmelerini sınırlandıran yapısal, kültürel ve psikolojik engelleri ele almakta; bu engellerin iş gücüne katılım, kariyer ilerlemesi ve iş yerindeki cinsiyet temelli eşitsizlikler üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik nitel ve nicel analizler sunmaktadır. Bununla birlikte, literatürdeki çalışmaların hem kapsam hem de sayı bakımından hâlen belirli boşluklar içerdiği görülmektedir. Bu nedenle, cam tavan sendromuna yönelik bir bibliyometrik analiz gerçekleştirmek, alan yazındaki araştırmaların genel kapsamını ve eğilimlerini ortaya koymanın yanı sıra, gelecekteki çalışmalara ışık tutacak yeni araştırma fırsatlarının belirlenmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bibliyometrik analiz, bilimsel literatürdeki yayınların üretkenlik, etki düzeyi, iş birliği ağları ve konu alanlarına göre dağılımını incelemeye imkân tanıyan nicel ve analitik bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Van Eck ve Waltman, 2010; Donthu, Kumar, Mukherjee, Pandey ve Lim, 2021). Bu yöntem, bilimsel yayınların üretim ve atıf örüntülerini inceleyerek belirli bir akademik alanın entelektüel yapısını, araştırma gündemini ve zaman içerisindeki gelişim dinamiklerini ortaya koyan analitik bir çerçeve sunmaktadır (Aria ve Cuccurullo, 2017).

Çalışmada, cam tavan sendromuna ilişkin literatür sistematik bir biçimde incelenerek alanın mevcut durumunun kapsamlı şekilde ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, konuyla ilgili güncel eğilimlerin izlenmesi, araştırma çeşitliliğinin ortaya koyulması ve literatürde var olan boşlukların belirlenmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra, gelecekte yapılacak araştırmalara yön verecek bir kavramsal çerçevenin geliştirilmesiyle, teorik katkılar ve elde edilen bulgular aracılığıyla araştırmacılar için yol gösterici bir temel oluşturulması amaçlanmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Cam Tavan Sendromu

İlk kez 1986'da Hymowitz ve Schellhardt tarafından The Wall Street Journal'da yayımlanan bir makalede kullanılan cam tavan sendromu kavramı, “belirli grupların kariyerlerinde belirli bir noktaya kadar yükselebilmelerine karşın, daha üst düzey liderlik ve yönetim kademelerine ulaşmalarını engelleyen görünmez, yapısal ve kültürel engeller bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Bu engeller, doğrudan yasal

veya resmi kısıtlamalardan daha çok örgütsel önyargılar, ayrımcı tutumlar ve toplumsal normlardan beslenen yapılarıdır (Mattis, 2004).

Araştırmacılar, cam tavan olgusunu daha sistematik ve ölçülebilir bir zemine oturtmak amacıyla dört temel kriter geliştirmişlerdir. *İlk kriter* göre cam tavan, dezavantajlı grupların bireysel yeterliliklerinden bağımsız olarak kariyer süreçlerinde karşılaştıkları ayrımcılıkları ifade etmektedir. *İkinci kriter*, cam tavanın yalnızca işe giriş ya da orta kademe pozisyonlarda değil, özellikle üst yönetim kademelerinde görülen eşitsizlikleri yansıttığını ortaya koymaktadır. *Üçüncü kriter*, cam tavanın bireylerin belirli bir alanda dikey (yükselme) hareketliliğini engellediğine işaret etmektedir. *Dördüncü kriter* ise cam tavanın, yöneticilerin bireysel önyargılarından öte, örgütsel ve toplumsal düzeyde yapısal bir sorun olduğunu, dolayısıyla bireysel çabalarla aşılmasının çoğu durumda oldukça güç olduğunu vurgulamaktadır (Cotter, Hermsen, Ovadia ve Vanneman, 2001).

Cam tavan sendromu, örgütlerde genellikle üst kademelerde daha belirgin hale gelmekte; bu durum kimi zaman ücret farklılıklarının artması (Arulampalam, Booth ve Bryan, 2007), kimi zaman terfi olanaklarının azalması (Cabrera, 2009; Gjerde, 2002) ya da üst düzey yönetim pozisyonlarında kadınların çok düşük oranlarda temsil edilmesi (Cook ve Glass, 2014; Eagly ve Carli, 2007) şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kadınların iş gücüne katılım oranlarının artmasına rağmen üst yönetim kademelerinde hala yeterince temsil edilememeleri, bu sendromun varlığını sürdüren en önemli nedenlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Örücü ve Akgül, 2019).

Cam tavan sendromunun ortaya çıkmasına neden olan engellerin, kadın çalışanlarla ilişkilendirilmesi nedeniyle temelde cinsiyet temelli bir yaklaşıma dayandığı söylenebilir. Bu algının şekillenmesinde etkili olan faktörler farklı araştırmalarda farklı şekillerde sınıflandırılrsa da bu faktörler genellikle üç başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bunlar; bireysel faktörler (çoklu rol üstlenme, kişisel tercihler ve algılar), örgütsel faktörler (örgüt kültürü, politikalar, mentorluk eksikliği ve informal iletişim ağlarından dışlanma) ve toplumsal faktörlerdir (mesleki ayrımcılık ve toplumsal stereotipler) (Karaca, 2007).

Cam tavanın görünmezliğini pekiştiren *bireysel faktörler* kapsamında özellikle çoklu rol üstlenme, kişisel tercihler ve algılar öne çıkmaktadır. Kadınlar, iş yaşamının yanı sıra toplumsal olarak kendilerine atfedilen aile içi roller ve bakım sorumluluklarını da üstlenmek durumunda kalmakta, bu durum kariyer ilerlemeleri üzerinde zaman ve enerji açısından sınırlayıcı bir etki yaratmaktadır (Hochschild ve Machung, 2012). Çoklu rol üstlenme, kadınların profesyonel gelişim için gerekli olan esnek çalışma saatlerine veya örgüt içi sosyal ağlara katılımını zorlaştırmakta, bu da terfi süreçlerinde dezavantaj yaratmaktadır. Ayrıca, kadınların liderlik pozisyonlarına yönelik kişisel tercihlerinde ve algılarında, toplumda hâkim olan cinsiyet kalıplarının etkisiyle, üst düzey yöneticilik pozisyonlarının erkeklere daha uygun olduğu düşüncesi içselleştirilebilmektedir (Eagly ve Carli, 2007).

Cam tavan olgusunun anlaşılmasında *örgütsel faktörler* de önemli bir rol oynamaktadır. Örgüt kültürü, kurumsal politikalar, terfi kriterleri ve liderlik geliştirme programları gibi unsurlar, kadınların ve azınlıkların üst düzey yönetim pozisyonlarına erişimini doğrudan etkileyen yapılar arasında yer alır. Özellikle ataerkil değerlere dayalı örgüt kültürü, kadınların liderlik becerilerinin görmezden gelinmesine veya geleneksel erkek liderlik kalıplarına uygun olmadıkları gerekçesiyle dezavantajlı konuma düşmelerine neden olmaktadır (Meyerson ve Fletcher, 2000). Benzer şekilde, örgütlerde etkili olan informal iletişim ağlarına katılımda kadınların dışlanması, terfi süreçlerinde önemli olan bilgi ve fırsatlardan mahrum kalmalarına yol açmaktadır (Ibarra, 1993). Bu tür yapısal engellerin örgütlerde süreklilik göstermesi, cam tavanın kurumsal düzeyde pekişmesine ve görünmez bir norm halini almasına neden olmaktadır (Meyerson ve Fletcher, 2000; Karaca, 2007).

Toplumsal faktörler ise cam tavanın oluşumunda kültürel ve sosyal yapıların etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Cinsiyet rolleri, toplumsal normlar ve kalıplaşmış yargılar, kadınların iş yaşamında üst düzey pozisyonlara ilerlemesini sınırlayan önemli birer engel olarak işlev görmektedir. Özellikle geleneksel toplum yapılarında, liderlik ve yöneticilik rollerinin erkeklerle özdeşleştirilmesi, kadınların bu tür pozisyonlara aday olma niyetini ve fırsatlarını azaltmaktadır (Ridgeway, 2001). Ayrıca, toplumsal düzeyde kadınların bakım emeği ve aile içi sorumluluklar konusunda daha fazla yük üstlenmeleri, kariyer gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Hochschild ve Machung, 2012). Bu bağlamda, cam tavan sendromu yalnızca örgütsel değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarıyla şekillenen çok katmanlı bir yapı olarak değerlendirilebilmektedir (Ridgeway, 2001).

Cam tavan sendromunun sonuçlarını da, bireysel, örgütsel ve toplumsal düzeyde incelemek mümkündür. *Bireysel düzeyde*, kadınların ve azınlık grupların kariyer ilerlemeleri sınırlanmakta, bu durum çalışanlarda motivasyon kaybı, düşük iş tatmini ve örgütsel bağlılıkta azalma gibi sonuçları ortaya çıkarabilmektedir (Cotter, Hermsen, Ovadia ve Vanneman, 2001; Karaca, 2007). *Örgütsel açıdan* ise, cam tavan engelleri nedeniyle yetenek havuzunun etkin kullanılamaması, çeşitlilik eksikliği ve homojen yönetim yapıları ortaya çıkmakta, bu da örgütlerin yenilikçilik ve rekabet gücünü olumsuz etkileyebilmektedir (Eagly ve Carli, 2007). *Toplumsal düzeyde* ise, kadınların ve azınlıkların karar alma süreçlerinden dışlanması, toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesine ve ekonomik kalkınmanın sınırlanmasına yol açmaktadır (Terjesen, Sealy ve Singh, 2009).

Cam tavan kavramı, sadece bireysel, örgütsel ya da toplumsal düzeyde bir kariyer engeli olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, kurumsal yönetim ve sürdürülebilirlik tartışmalarının da merkezinde yer almaktadır. Özellikle yönetim kurullarında kadınların yetersiz temsil edilmesi, işletmelerin karar alma süreçlerinde çeşitlilikten yeterince faydalanamamasına yol açmakta; bu durum ise kurumsal sosyal sorumluluk, inovasyon kapasitesi ve finansal performans üzerinde doğrudan etkiler yaratmaktadır (Post ve Byron, 2015). Kadınların üst yönetim pozisyonlarında artan temsili, örgütlerin hem paydaş güvenini hem de piyasa rekabet gücünü artırıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Torchia, Calabrò ve Huse, 2011; Özbağış, 2023).

Literatürde cam tavan sendromu kavramsal olarak zamanla genişlemiş, *cam uçurum ve yapışkan zemin* gibi metaforlarla desteklenmiştir. Ryan ve Haslam (2005), cam uçurum kavramı ile kadınların daha riskli ve başarısızlık ihtimali yüksek pozisyonlara atanma eğiliminde olduklarını ileri sürerek, liderlik fırsatlarının yalnızca nicelik değil, aynı zamanda nitelik bakımından da cinsiyet eşitsizliği içerdiğini ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde “yapışkan zemin” kavramı, kadınların kariyerlerinin alt kademelerinde yoğunlaşarak üst basamaklara yükselme şanslarının sınırlanmasına işaret etmektedir. Bu genişleyen kavramsal çerçeve, cam tavanın tek başına yeterli olmadığını; liderlik yolculuğu boyunca farklı aşamalarda kadınların çeşitli yapısal bariyerlerle karşılaştığını göstermektedir (Sabharwal, 2015).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, veri tabanlarından elde edilen bilimsel verilerin sistematik olarak işlenmesi ve görselleştirilmesi amacıyla bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz, bilimsel yayınların üretkenlik düzeylerini, atıf etkilerini ve iş birliği ağlarını bütüncül bir çerçevede incelemeye olanak tanıyan bir yöntemdir (Donthu, Kumar, Mukherjee, Pandey ve Lim, 2021; Aria ve Cuccurullo, 2017). Bibliyometrik analiz yöntemleri, belirli bir akademik alanın yapısını, gelişim eğilimlerini ve bilgi ağlarını haritalamak açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Bu yöntem sayesinde araştırmacılar, literatürdeki anahtar kavramların, yazarların ve kurumların etkileşim biçimlerini daha sistematik ve ölçülebilir biçimde analiz edebilmektedir (Aria ve Cuccurullo, 2017). Cam tavan kavramı gibi sosyal bilimlerde sıklıkla tartışılan konuların alan yazındaki yerini anlamlandırmak için de bibliyometrik analiz

güçlü bir araçtır. Özellikle kavramsal yapıların gelişim seyri, hangi disiplinlerde daha yoğun tartışıldığı ve araştırmacılar arasındaki iş birliği örüntüleri bu yöntemle görünür hale gelmektedir. Bu yönüyle bibliyometrik analiz, belirli bir kavramın akademik sahadaki yansımalarını izleme imkânı sağlamaktadır.

Literatürde çeşitli bibliyometrik analiz araçları kullanılmakla birlikte, işlevsel avantajları nedeniyle bu araştırmada elde edilen veriler VOSviewer yazılımı aracılığıyla incelenmiştir. VOSviewer, bibliyometrik ağların görselleştirilmesi ve analiz edilmesinde yaygın olarak tercih edilen bir araç olup, özellikle özellikle atıf bağlantıları, eş-yazarlık ilişkileri ve anahtar kelime eş birlikteliklerini incelemeye etkili bir yazılımdır (Van Eck ve Waltman, 2010).

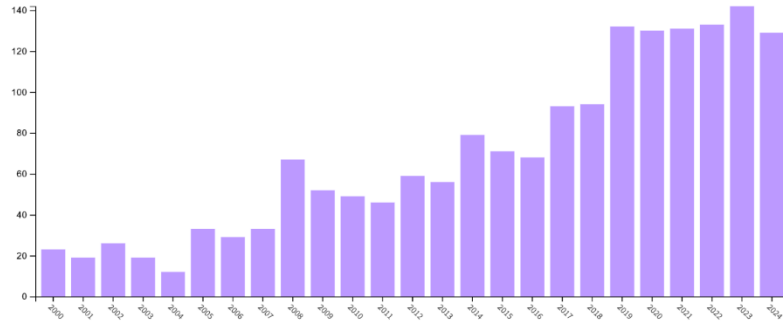
Çalışmada kullanılan veri seti, kapsamlı ve güvenilir bilimsel yayınlara erişim imkânı sağlayan Web of Science veri tabanından elde edilmiştir. WoS'un tercih edilme nedeni; indeksleme standartlarının yüksekliği, veri kalitesinin güvenilirliği ve atıf analizlerinde sunduğu doğruluktur (Mongeon ve Paul-Hus, 2016). Bununla birlikte, WoS'un özellikle Anglo-Sakson yayınlara eğilimli olduğu ve gelişmekte olan ülkelere gelen çalışmaları sınırlı ölçüde kapsadığı bilinmektedir. Dolayısıyla, sonuçların bu bağlamda değerlendirilmesi önem arz etmektedir. 22 Temmuz 2025 tarihinde gerçekleştirilen taramada, "glass ceiling" anahtar kelimesi başlık, özet ve anahtar kelimelerde taranmış; makale, konferans bildirisi ve kitap bölümleri de çalışmaya dahil edilerek veri tabanında tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda 2000–2024 yılları arasında yayımlanan toplam 1783 esere ulaşılmıştır.

Bibliyometrik analizlerde ölçme geçerliliği, veri kaynağının kapsamına ve analiz algoritmalarının doğruluğuna bağlıdır. Bu çalışmada geçerlik; yalnızca hakemli dergilerde yayımlanmış kayıtların seçilmesi ve farklı yazılım sonuçlarının karşılaştırılması yoluyla artırılmıştır. Güvenirlik ise analizlerin şeffaf şekilde raporlanması ve veri dosyalarının yeniden kullanılabilir biçimde saklanması ile desteklenmiştir (Hicks, Wouters, Waltman, De Rijcke ve Rafols, 2015). Bibliyometrik analizlerde en kritik aşamalardan birisi olan veri temizleme ise araştırma bulgularının geçerliliği ve güvenilirliği açısından büyük bir öneme sahiptir. Ham veriler, doğrudan kullanılabilir durumda olmayıp; çoğu zaman yazar isimlerinin farklı yazılış biçimleri, dergi adlarının kısaltılması, kurum adlarının standartlaştırılmamış halleri ve yinelenen kayıtlar gibi sorunları içermektedir (Zupic ve Čater, 2015). Bu çalışmada; yazar isimlerinin farklı yazılış şekilleri standartlaştırılmış, tekrar eden kayıtlar çıkarılmış, anlamsız veya düşük frekanslı sözcükler filtrelenmiş, kurum isimleri birleştirilmiş ve atıf düzeltmeleri yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan veriler kamuya açık kaynaklardan elde edilmiştir. Bu nedenle bireysel katılımcılara yönelik etik bir risk bulunmamaktadır. Bununla birlikte, atıf ve kaynak kullanımında akademik dürüstlük ilkelerine uyulmuştur.

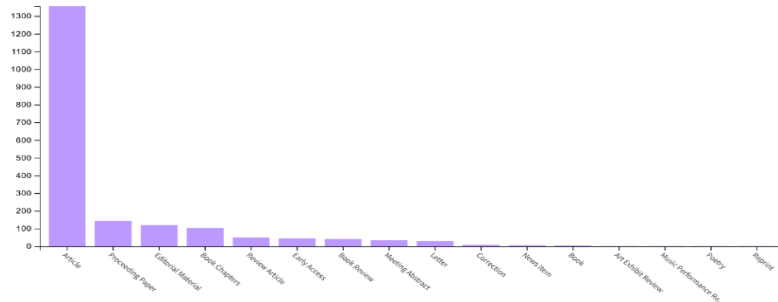
Cam tavan kavramına yönelik çalışmaların yıllara göre dağılımı Şekil 1'de sunulmuş olup, çalışmaların yıllara göre dağılımının istikrarlı bir artış gösterdiği görülmektedir. Özellikle 2000 yılından itibaren belirgin bir ivme kazanıldığı ve her yıl önemli bir yayın artışı yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, en fazla yayın yapılan yılların 2023 (142 yayın), 2022 (133 yayın) ve 2021 (132 yayın) olduğu belirlenmiştir.

Şekil 1: Yıllara Göre Yapılan Yayın Sayısı

Farklı disiplinlerden toplam 1363 dergi makalesi başta olmak üzere; 144 bildiri, 122 editoryal içerik, 103 kitap bölümü, 49 derleme makale, 41 kitap incelemesi, 35 toplantı özeti, 29 mektup (editör yazısı, kapak notu vb.), 22 erken görünüm çalışma, 8 düzeltme metni, 6 haber yazısı, 4 kitap, 1 sanat sergisi incelemesi, 1 müzik performansı değerlendirmesi ve 1 şiir çalışmasına ulaşılmıştır. Disiplinler bazında değerlendirildiğinde ise yayınların büyük çoğunluğunu yönetim alanındaki çalışmalar (266) oluşturmakta; bunu kadın çalışmaları (211), ekonomi (185), işletme (170), eğitim çalışmaları (126), sosyoloji (119), disiplinlerarası çalışmalar (73) ve endüstri ilişkileri (58) izlemektedir. Bu dağılım, cam tavan konusunun disiplinlerarası bir çerçevede ele alındığını göstermektedir. Elde edilen veriler; ortak yazarlık ilişkilerinin incelenmesi, yazarların atıf analizi, anahtar sözcüklerin dağılım ve yoğunluklarının analizi, ülkelerin yayın üretkenliğinin belirlenmesi, kurumların atıf düzeylerinin belirlenmesi, yazarlar arası bibliyografik eşleşmelerin ortaya konulması ve ortak atıf ağlarının analizi incelenmiştir.

Şekil 2: Yapılan Yayının Türüne Göre Çalışmalar

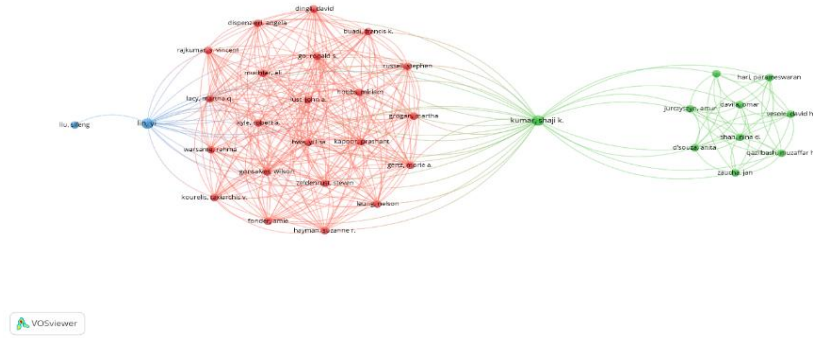

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Ortak Yazar Analizi

Yazarların ortak yazarlık analizinde, iş birliği ilişkileri en az 1 ortak yayın ve en az 1 atıf ölçütü dikkate alınarak belirlenmiştir. Yapılan analizlere göre, aralarındaki bağlantı yoğunluğu en yüksek olan yazarlar üç kümede toplanmış olup, toplamda 34 isim ve 322 bağlantı tespit edilmiştir. Yayın sayısı bakımından öne çıkan yazarlar arasında Jane S. Jensen (14 yayın), Helen Gorrill (9 yayın) ve Michelle K. Ryan (6 yayın) yer almaktadır. Ancak en fazla yayın üreten yazarların, iş birliği ağında en yüksek bağlantıya sahip isimler arasında bulunmadığı dikkat çekmektedir.

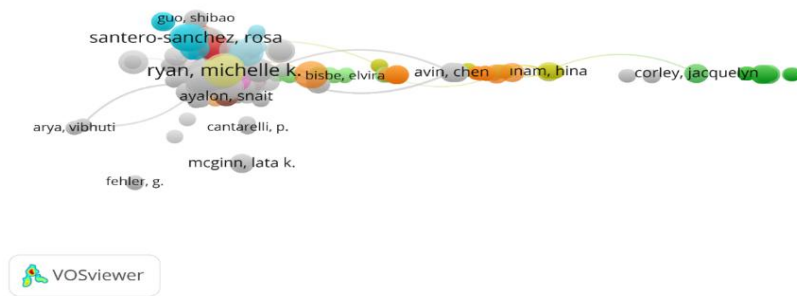
Şekil 3: Yazarlar Arası İş Birliğini Haritası

3.2. Yazarların Atıf Analizi

Yazarların atıf ağlarını ortaya koymak amacıyla, en az 1 yayın ve en az 1 atıf ölçütü dikkate alınarak yapılan analizlere göre yazarlar arasındaki ilişkileri yansıtan bir ağ haritası elde edilmiştir. Analiz kapsamında toplam 1711 birim değerlendirilmiş; 48 küme, 11.257 bağlantı ve 12.000 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Bu bulgular, yazarlar arasındaki bilimsel etkileşim düzeyini ve atıf yoğunluğunu göstermektedir. Elde edilen sonuçlara göre, literatürde en fazla atıf alan yazarların Renée B. Adams (838 atıf), Patricia Funk (838 atıf) ve Cecilia L. Ridgeway (740 atıf) olduğu belirlenmiştir. Bu isimlerin, atıf ağında merkezi bir konumda olduğu ve alan yazına önemli katkılar sunduğu görülmektedir.

Şekil 4: Yazarların Atıf Haritası

3.3. Anahtar Sözcük Analizi

Anahtar sözcük analizinden elde edilen bulgular, cam tavan literatüründe öne çıkan kavramları ve bunların etkileşim ağlarını ortaya koymaktadır. İncelenen çalışmalarda en sık kullanılan anahtar sözcükler arasında 426 tekrar ile glass ceiling (cam tavan), 233 tekrar ile gender (cinsiyet), 134 tekrar ile woman (kadın), 77 tekrar ile leadership (liderlik) ve 46 tekrar ile discrimination (ayrımcılık) yer almaktadır. Toplam bağlantı gücü açısından ise en etkili kavramların glass ceiling, leadership ve woman olduğu belirlenmiştir. En az üç kez tekrar eden ve aralarında bağlantı bulunan 309 birim üzerinden gerçekleştirilen ağ analizinde, 21 kümelenme, 2023 bağlantı ve toplam 3289 bağlantı gücü tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, cam tavan konusundaki araştırmaların hangi kavramlar etrafında yoğunlaştığını ve bu kavramların birbirleriyle nasıl bir ilişki ağı içerisinde olduklarını göstermektedir. Böylece,

Şekil 5: Anahtar Sözcük Haritası

Şekil 6: Ülkelerin Yayın Haritası

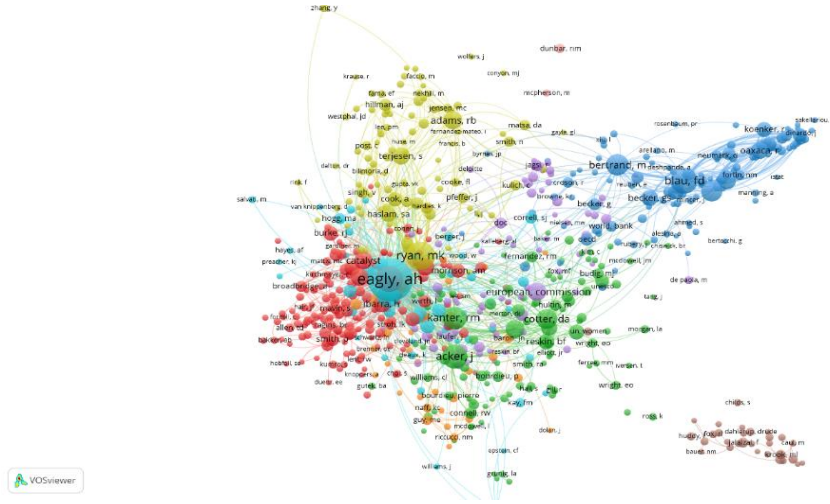

Kurumlar arası atıf ilişkilerini gösteren ağ haritasının oluşturulmasında, her kurumun en az 1 yayın üretmiş ve en az 1 atıf almış olması koşulu esas alınmış; bu çerçevede aralarında bağlantı bulunan 1533 gözlem birimi üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, en fazla yayına sahip kurumlar Stanford University (13 yayın), Wisconsin University (12 yayın) ve Penn University (11 yayın) olarak belirlenmiştir. Öte yandan, en yüksek atıf alan yayınlara sahip kurumlar ise Wisconsin

3.7. Yazarların Ortak Atıf Analizi

Bibliyometrik çözümlemede, 1 yayında birlikte atıf yapılan farklı kaynaklar ortak atıf olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada, en az 10 atıf eşiği belirlenerek gerçekleştirilen analizde, toplam 706 birim değerlendirmeye alınmıştır. Analiz sonucunda, literatürde 10 küme, 54.266 bağlantı ve 171.754 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Sonuçlar incelenen kaynaklar arasında oldukça güçlü bir bilgi akışı olduğunu göstermektedir. En fazla ortak atıf yapılan yazarlar Alice H. Eagly (552), Michelle K. Ryan (232) ve Gary N. Powell (199) olarak tespit edilmiştir.

Şekil 9: Ortak Atıf Yapılan Yazarlar Arası Bağlar

SONUÇ VE ÖNERİLER

Cam tavan kavramı, kadınların ve azınlık grupların örgütlerde üst düzey yönetim pozisyonlarına yükselmesini engelleyen, görünmez ancak yapısal olarak güçlü bariyerleri ifade eden bir metafordur (Loden, 1978). Örgütsel normlar ve politikalar, önyargılar bu engellerin sürdürülmesine neden olabilmektedir (Ryan ve Haslam, 2005). Literatürde cam tavan, bireysel yeterliliklerden bağımsız olarak terfi olanaklarının sınırlandığı ve fırsat eşitliğinin sağlanamadığı bir durum olarak tanımlanmakta; bu bağlamda, kariyer gelişimi, liderlik fırsatları ve işgücü çeşitliliği üzerindeki olumsuz etkileri sıklıkla vurgulanmaktadır (Babic ve Hansez, 2021).

Cam tavan sendromu üzerine yapılan çalışmaların sayısı her geçen yıl artmakta, ancak bu yayınların coğrafi, kurumsal, tematik ve yazarlık ilişkilerini bütüncül biçimde ortaya koyan sistematik çalışmalar sınırlı kalmaktadır (Martínez-Fierro, Rodríguez-Ardura ve Meseguer-Artola, 2021). Bibliyometrik analiz, bu eksikliği gidermek için güçlü bir yöntemdir. Alanın gelişim eğilimlerini, ana araştırma kümelerini, önde gelen yazar ve kurumları, ayrıca uluslararası iş birliği ağlarını ortaya çıkarmaya olanak tanımaktadır (Passas, 2024). Cam tavan kavramının uluslararası literatürde hangi aşamada yer aldığını ortaya çıkarabilmek için yapılan bu çalışmada, cam tavan literatüründeki bilgi yapısını görselleştirerek hem mevcut araştırma eğilimlerini tanımlamak hem de gelecekteki akademik çalışmalara yön verecek araştırma boşluklarını belirlenmeye çalışılmıştır.

Cam tavan olgusunun sistematik, nesnel ve kapsamlı biçimde incelenebilmesi amacıyla; ortak yazarlık ilişkilerinin incelenmesi, yazarların atıf analizi, anahtar sözcüklerin dağılım ve yoğunluklarının analizi, ülkelerin yayın üretkenliğinin belirlenmesi, kurumların atıf düzeylerinin belirlenmesi, yazarlar arası bibliyografik eşleşmelerin ortaya konulması ve ortak atıf ağlarının analizi gibi bir dizi bibliyometrik ve görselleştirme tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, 2000–2024 yılları arasında

yayımlanan tüm eserler değerlendirmeye alınmış ve dil açısından herhangi bir sınırlama uygulanmamıştır. Elde edilen veriler, VOSviewer yazılımı aracılığıyla görsel haritalama tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, cam tavan sendromunun kadın çalışanlar açısından kariyer ilerlemesinde önemli bir engel teşkil ettiğini ortaya koymaktadır.

Analize dâhil edilen yayınların yazar iş birliği ağları, cam tavan sendromunun incelenmesinde disiplinlerarası bir yaklaşımın giderek güçlendiğini ortaya koymaktadır. Yönetim, ekonomi, eğitim ve sosyoloji gibi farklı disiplinler arasında kurulan akademik iş birlikleri, konunun daha kapsamlı ve çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınmasına olanak sağlamaktadır. Ancak, daha geniş ölçekli veri setlerinin kullanılması ve alternatif metodolojik yaklaşımların benimsenmesi, literatürün derinliğini ve çeşitliliğini artıracaktır. Gelecekteki araştırmaların, mevcut yaklaşımları geliştirmeye veya yeni yöntemler keşfetmeye yönelerek, dinamik ve sürekli dönüşen çalışma yaşamında bu kritik konuyu tüm boyutlarıyla ele almaya odaklanmalıdır.

En sık birlikte atıf alan yazarların ve çalışmaların ilişkilerini incelendiğinde, özellikle Ryan ve Haslam'ın çalışmaları, cam tavan kavramının alt kavramlarla (cam uçurum vb.) genişletilmesine öncülük etmiştir. Elde edilen kümeler, klasik teorik çalışmalar ile güncel araştırmaların birlikte alandaki bilgi yapısını şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Analiz sonuçları, cam tavan sendromuna ilişkin literatürde öne çıkan temaların liderlik engelleri ve ayrımcılık algısı olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle liderlik rollerine erişimde karşılaşılan güçlükler ile toplumsal cinsiyet normlarının etkisi, çalışmaların en sık odaklandığı konular arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, cam tavan sendromunun bireyler üzerindeki psikolojik yansımalarının henüz yeterince derinlemesine ele alınmadığı ve bu yönüyle gelecekteki araştırmalara önemli bir alan sunduğu görülmektedir.

Coğrafi dağılım açısından bakıldığında, cam tavan sendromuna ilişkin araştırmaların büyük ölçüde gelişmiş ülkelerde yoğunlaştığı, gelişmekte olan ülkelere ise sınırlı sayıda çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum, kültürel farklılıkların cam tavan olgusunun algılanış biçimini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyacak daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Kurumlara yapılan atıf analizi sonuçlarına göre ise Stanford University, University of Massachusetts, Penn University ve Wisconsin University gibi kurumlar hem yüksek yayın sayısı hem de yüksek atıf sayıları ile literatürde lider konumdadır. Bu kurumlar etrafında oluşan kümeler, bölgesel ve ulusal düzeyde araştırma ağlarının varlığını göstermektedir. Ayrıca kurumsal düzeyde çeşitlilik politikaları ve cinsiyet kotası uygulamalarının etkileri giderek daha fazla araştırılmaktadır. Norveç gibi ülkelere uygulanan kota sistemlerinin, yönetim kurullarında kadınların temsilini artırarak karar alma süreçlerinde çeşitliliği güçlendirebileceği görülmektedir (Seierstad, Warner, Simpson ve Gabaldon, 2017).

Atıf sayısı ve bağlantı gücü bakımından en etkili yazarların incelendiği analiz sonuçlarına göre ise, Eagly, A.H., Ryan, M.K., Haslam, S.A. gibi isimler alanın hem teorik hem de ampirik gelişimine yön vermektedir. Bu yazarların çalışmaları hem toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem de örgütsel davranış literatürü ile güçlü bağlantılar kurmuştur.

Elde edilen bulgular, cam tavan sendromu kavramının belirli merkezi yazarlar, kurumlar ve ülkeler etrafında yoğunlaştığını; tematik olarak ise toplumsal cinsiyet eşitliği, liderlik ve örgütsel engeller ekseninde geliştiğini göstermektedir. Ayrıca güncel kavramlarla kurulan ilişkiler, araştırma alanının gelecekte iş-yaşam dengesi, sürdürülebilirlik ve çeşitlilik yönetimi gibi alanlarda daha da

çeşitlenebileceğini işaret etmektedir. Bu doğrultuda analiz sonuçları, literatürdeki yoğunlaşma alanlarını ve henüz yeterince çalışılmamış araştırma boşluklarını işaret ederek, özellikle kavramsal genişleme (cam uçurum, yapışkan zemin vb.) ve yöntem çeşitliliği bakımından katkı sağlayabilecek gelecekteki çalışmalar için yol gösterici bir harita niteliği taşımaktadır. Ayrıca, özel sektör odaklı çalışmaların yanı sıra, kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinde cam tavanın nasıl ortaya çıktığının incelenmesi literatüre önemli katkılar sağlayabilecektir. Uluslararası iş birliği ağlarının ortaya konması, araştırmacıların küresel ölçekte etkili ağlara dahil olarak literatürde görünürlüklerini artırmalarına yardımcı olabilecektir.

Uygulayıcılar açısından ise, bu analiz cam tavan sendromunun kurumsal yapılarda hangi temalar etrafında tartışıldığını somut olarak ortaya koymaktadır. Örgütler, bu verilerden yola çıkarak kendi insan kaynakları politikalarını, liderlik gelişim programlarını ve çeşitlilik-yönetişim yönlerini güçlendirebilir. Özellikle yüksek bağlantı gücüne sahip kavram ve temalar, örgüt içi eğitimler, mentorluk programları ve politika geliştirme süreçleri için öncelikli alanlar olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, araştırmacılara kapsamlı ve ayrıntılı bir bakış açısı sunmakla birlikte, bazı sınırlılıklar da içermektedir. Analizlerin yalnızca WOS Core Collection veritabanında indekslenen eserlerle sınırlandırılması, Türkiye'deki TÜBİTAK, Ulakbim ve YÖK Tez Arşivi gibi ulusal kaynakların yanı sıra uluslararası düzeyde Scopus ve PubMed veri tabanlarının kapsam dışında bırakılması, çalışmanın en önemli kısıtını oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959–975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>.
- Arulampalam, W. Booth, A. L., & Bryan, M. L. (2007). Is There a Glass Ceiling Over Europe? Exploring The Gender Pay Gap Across The Wage Distribution. *Industrial And Labor Relations Review*, 60(2), 163–186.
- Babic, A., & Hansez, I. (2021). The glass ceiling for women managers: Antecedents and consequences for work-family interface and well-being at work. *Frontiers in Psychology*, 12, 618250. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.618250>.
- Blau, F. D., & Kahn, L. M. (2017). The gender wage gap: Extent, trends, and explanations. *Journal of Economic Literature*, 55(3), 789–865. <https://doi.org/10.1257/jel.20160995>.
- Cabrera, E. F. (2009). Protean organizations: Reshaping work and careers to retain female talent. *Career Development International*, 14(2), 186–201. <https://doi.org/10.1108/13620430910950773>.
- Catalyst. (2023). Women in Leadership Statistics. Erişim tarihi: 26.12.2024 <https://www.catalyst.org/research/women-in-management/>
- Cook, A., & Glass, C. (2014). Women and top leadership positions: Towards an institutional analysis. *Gender, Work & Organization*, 21(1), 91–103.
- Cotter, D. A. Hermesen, J. M. Ovadia, S., & Vanneman, R. (2001). The Glass Ceiling Effect. *Social Forces*, 80(2), 655–682.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How To Conduct a Bibliometric Analysis: An Overview and Guidelines. *Journal of Business Research*, (133), 285–296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>.
- Eagly, A. H., & Carli, L. L. (2007). *Through the Labyrinth: The Truth About How Women Become Leaders*. Harvard Business School Press.
- Gjerde, K. (2002). The Existence of Gender-Specific Promotion Standards in the United States. *Managerial and Decision Economics*, 23(8), 447–459.
- Hicks, D., Wouters, P., Waltman, L., De Rijcke, S., & Rafols, I. (2015). Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature*, 520(7548), 429–431.
- Hochschild, A. R., & Machung, A. (2012). *The Second Shift: Working Families and the Revolution at Home*. Penguin Books.
- Ibarra, H. (1993). Personal networks of women and minorities in management: A conceptual framework. *Academy of Management Review*, 18(1), 56–87.
- Karaca, A. (2007). *Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri: Cam Tavan Sendromu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma*. (Yayın No. 217549) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi], Konya.
- Loden, M. (1978). *Implementing diversity*. McGraw-Hill.
- Martínez-Fierro, S., Rodríguez-Ardura, I., & Meseguer-Artola, A. (2021). Gender diversity in the corporate boardroom: A bibliometric analysis. *Sustainability*, 13(14), 7993.

- Mattis, M. C. (2004). Women Entrepreneurs: Out from under the Glass Ceiling. *Women in Management Review*, 19, 154-163. <https://doi.org/10.1108/09649420410529861>.
- Meyerson, D. E., & Fletcher, J. K. (2000). A modest manifesto for shattering the glass ceiling. *Harvard Business Review*, 78(1), 126-136.
- Morrison, A. M., White, R. P., & Van Velsor, E. (1987). *Breaking the glass ceiling: Can women reach the top of America's largest corporations?* Addison-Wesley.
- Mongeon, P., & Paul-Hus, A. (2016). The journal coverage of Web of Science and Scopus: a comparative analysis. *Scientometrics*, 106(1), 213–228.
- Örücü, E. & Akgül, G. (2019). Örgütlerde Cam Tavan Sendromunun Örgütsel Güven Üzerine Etkisi: Lojistik Hizmet Sağlayıcılarına Yönelik Bir Araştırma, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 183-201 <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.421932>.
- Özbaşı, A. (2023). Cam Tavan Sendromunun Kadın Çalışanlar Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Çalışması. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(4), 1-19.
- Passas, I. (2024). Bibliometric Analysis: The Main Steps. *SN Social Sciences*, 4(2), Article 65.
- Post, C., & Byron, K. (2015). Women on boards and firm financial performance: A meta-analysis. *Academy of Management Journal*, 58(5), 1546–1571.
- Ridgeway, C. L. (2001). Gender, status, and leadership. *Journal of Social Issues*, 57(4), 637-655. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00233>.
- Ryan, M. K., & Haslam, S. A. (2005). The glass cliff: Evidence that women are over-represented in precarious leadership positions. *British Journal of Management*, 16(2), 81–90.
- Sabharwal, M. (2015). From glass ceiling to glass cliff: Women in senior executive service. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 25(2), 399–426. <https://doi.org/10.1093/jopart/mut030>.
- Savcı, İ. (2000). Veri Girişinde Kadın Çalışanlar: 4s ve 4s Dışı Deneyimleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 55(4): 132-145.
- Seierstad, C., Warner, S., Simpson, R., & Gabaldon, P. (2017). Increasing the number of women on boards: The role of actors and processes. *Journal of Business Ethics*, 141 (2), 289–315. <https://doi.org/10.1007/s10551-015-2715-0>.
- Torchia, M., Calabrò, A., & Huse, M. (2011). Women directors on corporate boards: From tokenism to critical mass. *Journal of Business Ethics*, 102(2), 299–317. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-0815-z>.
- Terjesen, S., Sealy, R., & Singh, V. (2009). Women directors on corporate boards: A review and research agenda. *Corporate Governance: An International Review*, 17(3), 320-337.
- Van Eck, N. J. & Waltman, L. (2010). Software Survey: Vosviewer, a Computer Program for Bibliometric Mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429–472.